

סקירת נושאים עיקריים

עשן כבד עקב התקפות מהאוויר. העיר עזה. 27 בדצמבר. צולם ע"י אחמד אבו סאל

- סגירתם של כמעט כל מרכזי חלוקת הגז לבישול בעזה בשל מחסור באספקת גז.
- ל-60 אחוזים מהאוכלוסיה היתה גישה למים זורמים רק פעם אחת כל 5-7 ימים.

ימים ספורים לפני תחילת המבצע הישראלי, ארגון OCHA דיווח כי "הסגרים המתמשכים צמצמו בצורה משמעותית את יכולתן של סוכנויות האו"ם השונות לספק סיוע במקרה של הסלמה אלימה. מספר סוגי אספקה חיוניים אזלו ממחסניהן של תוכניות הסיוע ההומניטרי של האו"ם, והסוכנויות עצמן מתקשות ליישם את התוכניות הרגילות. לסוכנות אונר"א אין במלאי קמח או מזומנים, והדבר משפיע על אלפי מוטבים התלויים בהטבות אלה. תוכנית המזון העולמית של האו"ם (WFP) לא מצליחה למלא מחדש את המלאים, ובמקרה חירום אין ברשותה מלאי מזון זמין בתוך רצועת עזה".

נתון משמעותי נוסף שנרשם בחודש דצמבר הינו גל אלימות מתנחלים בעקבות פינוי של בית אל-רג'אבי ('בית המריבה') בחברון. ארגון OCHA תיעד 68 תקריות של ואנדלזים, התפרעות, השלכת אבנים, והצתה שביצעו מתנחלים בעקבות הפינוי, באירועים אלה נפצעו 20 פלסטינים. ארגון OCHA פרסם בדצמבר דו"ח חדש המנתח את מגמותיה ואיפיוניה של תופעת אלימות המתנחלים. לפי הדו"ח, בעשרת החודשים הראשונים של שנת 2008, תיעד הארגון 290 תקריות הקשורות לאלימות מתנחלים שמטרתן לפגוע בפלסטינים וברכושם. בתקריות אלה נפגעו 131 פלסטינים.

תוכן העניינים:

הגנה על אזרחים.....	2
רצועת עזה.....	4
הגדה המערבית.....	6
מימון הומניטרי.....	8

המבצע הצבאי הישראלי שנפתח ב-27 בדצמבר והיה כרוך באלימות רחבת היקף ובמניין נפגעים גבוה, האפיל על המצב ההומניטרי הקשה ששרר ברצועת עזה כבר בימים שקדמו למבצע. בתחילת נובמבר, שישה שבועות לפני תום הסכם הרגיעה האחרון שהושג בתיווך מצרי, הרג צה"ל שישה חמושים פלסטינים במסגרת המבצע הקרקעי הראשון בשטח רצועת עזה מאז הורכזה הרגיעה (ביוני 2008). החמושים הפלסטינים הגיבו במטח טילים כבד נגד ערים ישראליות, ומטחים נוספים נורו לסרוגין במהלך ששה שבועות עד סוף חודש דצמבר. התגברות המתיחות בחודש נובמבר הביאה להידוק הסגר על הרצועה שנמשך מזה 18 חודשים, סגר שהגיע לשיאו באמצע דצמבר 2008 עם סגירתם הכללית של המעברים לתוך רצועת עזה במשך שמונה ימים רצופים. בפרק זמן זה הוטל איסור מוחלט גם על יבוא אספקה הומניטארית ודלק. מדובר בתקופת הסגר השנייה באורכה מאז השתלטות חמאס על הרצועה ביוני 2007.

מתחילת חודש דצמבר ועד ה-26 בדצמבר, התירו הרשויות הישראליות את הכנסתן של כ-30 משאיות בממוצע ביום לתוך רצועת עזה, ונימקו זאת בסיכון בטחוני (זאת בהשוואה לכניסת 475 משאיות בממוצע ביום לפני השתלטות חמאס). מהיום שלפני פתיחת המבצע הצבאי הישראלי ועד לסוף החודש (במהלך חמישה ימים), מספר המשאיות שנכנסו מדי יום לרצועה, בממוצע, גדל ביותר מפי שתיים לעומת התקופה שקדמה לכך. ההשפעה המשולבת והמצטברת של מיעוט המטענים המיובאים והסגירה הממושכת של המעברים במהלך חודש דצמבר, הגיעה לשיאה כאשר ב-18 בדצמבר גאלצה סוכנות אונר"א להקפיא את תוכנית חלוקת המזון ל-750 אלף מוטבים ברצועת עזה בשל התדלדלות מלאי החיטה שבמחסניה.

- במהלך חודש דצמבר נרשמו שני שיאים שליליים נוספים:
- מחסור ביותר מ-100 תרופות ומוצרים פרמצבטיים ברצועת עזה.
 - השעיית חלוקת המזומנים ע"י משרד הרווחה ואונר"א ליותר מ-100 אלף מהמשפחות העניות ביותר ברצועה בשל מחסור במזומנים.
 - סגירת תחנת החשמל של עזה חמש פעמים במהלך החודש, מה שהשפיע על יותר מחצי מיליון תושבים ועל כל תחומי חיי היום-יום, ובהם תברואה, מים ואספקת חשמל לבתי מגורים, בתי"ס, ומוסדות ציבוריים.
 - הכפלת כמות הביוב הגולמי המוזרם לים לכדי 40 מיליון ליטר ביום, בממוצע, בשל מחסור בחשמל ומחסור בדלק לתדלוק המתקן לטיהור מי השופכין.

הגנה על אזרחים מבצע "עופרת יצוקה"

להתפנות מבתיהם; בחלק המקרים הבתים הותקפו כעבור חמש דקות בלבד ממועד קבלת השיחה. תושבים נוספים קיבלות שיחות התרעה שלא התממשו, ומשפחות רבות נקלעו למצב של כהלה וחוסר וודאות. אלפי בתים ניפגעו או נהרסו בהפצצות הישראליות.

עד ה-31 בדצמבר נרמו התקפות חיל האוויר הישראלי לשיבוש חמור למבצעי הסיוע והרווחה ההומניטריים.

מוטבים רבים נהרגו או נפצעו, ומתקני או"ם וציוד השייך לאו"ם ניזוקו בתקיפות. חלק מהפעילות ההומניטריות החיוניות, ובהן חלוקת מזון למשפחות העניות ביותר בעזה ע"י WFP, הושעו בשל הסיכונים הביטחוניים המוגברים, הן לצוות והן למוטבים המתקהלים במרכזי החלוקה. המבצע שנמשך במהלך חיבור דו"ח זה מאופיין כאחד המבצעים בעלי מניין ההרוגים הגבוהים ביותר מבין המבצעים הישראליים שתועדו בשטח הפלסטיני הכבוש מאז 1967.

ב-27 בדצמבר פתח צה"ל במבצע צבאי רחב היקף ברצועת עזה ששמו "עופרת יצוקה". לפי ממשלת ישראל מטרת ההתקפה "להביא לשיפור במציאות הביטחונית של תושבי דרום הארץ". מטוסי קרב של חיל האוויר הישראלי (חיה"א), מסוקים ומז"לי תקיפה הפציצו יותר מ-400 מטרת בשלושת ימיו הראשונים של המבצע. עד ה-31 בדצמבר, יותר מ-350 פלסטינים נהרגו בהתקפות האוויר, ו-1,500 אחרים טופלו בבתי החולים. למרות שבלתי אפשרי לקבוע בנקודת זמן זו את מספרם המדוייק של הנפגעים האזרחיים, לפחות 38 ילדים ו-23 נשים נהרגו בחלקו של המבצע שהתקיים בדצמבר, ומדובר ב-19 אחוזים מסך ההרוגים. במהלך פרק זמן זה נהרגו ארבעה ישראלים ונפצעו כ-20 נוספים בהתקפות טילים פלסטיניות לעבר ערי ישראל.

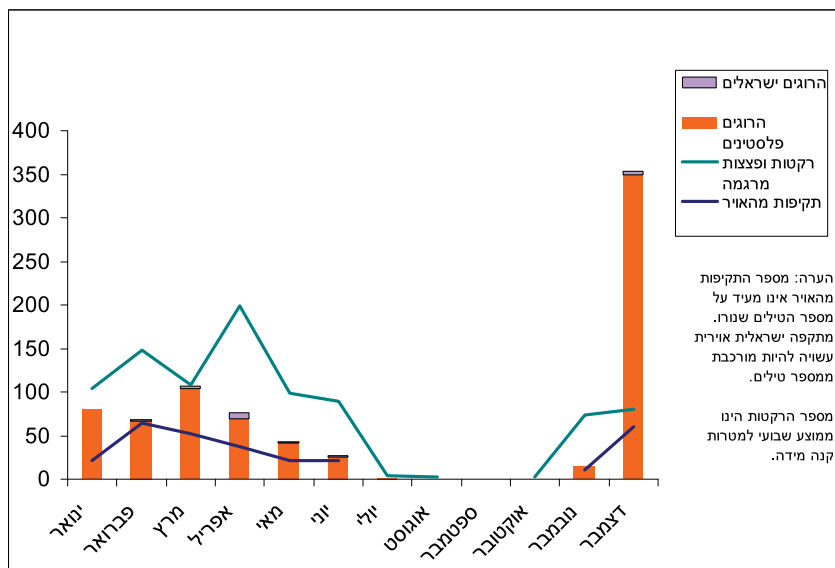
נפגעים ישירים כתוצאה מהעימות: סיכום שנת 2008

אזרחים ברצועת עזה ובדרום ישראל הושפעו מלהחימה הקשורה לסכסוך הישראלי פלסטיני במהלך שנת 2008. ניתן לזהות שישה שלבים שונים של אלימות:

1. השלב הראשון (1 בינואר עד ה-26 בפברואר 2008): החודשים שהובילו למבצע הישראלי "חורף חם". מתחילת השנה ועד לתחילת המבצע נהרגו 115 פלסטינים, בהם חמישה ילדים, ו-245 פלסטינים נפצעו, בהם 31 ילדים. במהלך תקופת זמן זו נהרגו שלושה ישראלים ונפצעו 19.
2. השלב השני (27 בפברואר -4 במרץ): הצבא הישראלי מוציא לפועל את מבצע "חורף חם" שגרם ל-120 הרוגים פלסטינים, כ-28 אחוזים מהם ילדים. בנוסף לכך נפצעו במבצע "חורף חם" 269 פלסטינים.

ההתקפה הישראלית התמקדה בכל חלקיה של רצועת עזה, המיושבת בצפיפות. מטרת חיה"א כללו תחנות משטרה, מחנות אימונים צבאיים, מסגדים, בתי מגורים, סדנאות, חממות, בארות מים, משאבות, בנייני ממשל ומתקני ממשל. בתקרית אחת שהתרחשה ב-27 בדצמבר נהרגו לפחות 40 בני אדם, כאשר מטוס של חיה"א ירה טיל אוויר-קרקע לעבר מטה משטרת העיר עזה, במהלך החזרות למסדר סיום בו השתתפו שוטרי תנועה ושוטרים "כחולים" (אזרחיים). רבים מהנפגעים האזרחיים נפגעו משום ששהו בסמיכות לבניינים שטווחו. באחת התקריות האלה, שהתרחשה ב-28 בדצמבר, כגעו טילים ישראליים במסגד במחנה הפליטים ג'באליה והשמידו אותו, והרגו במקום חמישה ילדים בני משפחה אחת שהתגוררו בבית שכן. 23 אזרחים אחרים, בהם תשעה ילדים, נפצעו בהתקפה. בהתקפות חיה"א טווחו בצורה שיטתית בתי המגורים של מנהיגי חמאס וחמושיו. תושבים רבים קיבלו שיחות טלפון מהצבא הישראלי בהן התריעו באוזניהם

תרשים מס' 1: הרוגים פלסטינים וישראלים שנהרגו כתוצאה ישירה מהסכסוך (עזה-ישראל), ירי טילים ותקיפות מהאוויר

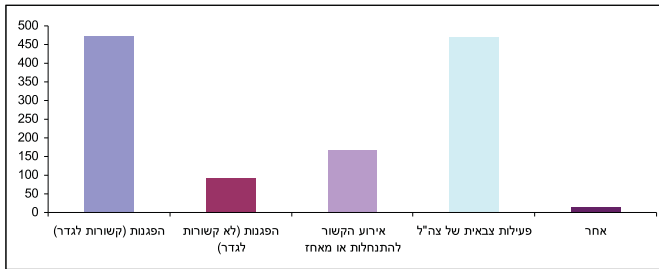

עדכון מניין נפגעים

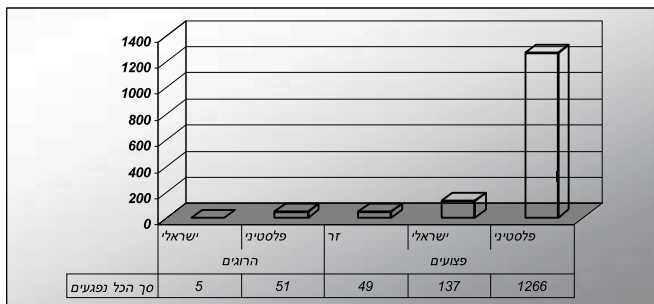
משרד הבריאות הפלסטיני מדווח כי נכון לשעה 16:00 ב-14 בינואר 2009, נהרגו 1,013 פלסטינים, מתוכם 322 ילדים ו-76 נשים. מספר הפצועים עומד על 4,560, מתוכם 1,600 ילדים ו-678 נשים. משרד הבריאות הפלסטיני דיווח ב-12 בינואר שמניין הילדים שנהרגו גדל פי שלושה בתקופה שאחרי ה-3 בינואר, בהשוואה למספר הילדים שנהרגו בין ה-27 בדצמבר וה-3 בינואר. הסכנה שנשקפת לחברי הצוות הרפואי והקשיים שבחילוץ הפצועים מהריסות המבנים מקשים על החילוץ ועל הערכת מספר הנפגעים; ככלל זה קשה להעריך את מספר האזרחים הפלסטינים הנגרים שנפגעו. מנתוני 'מגן דויד אדום' (מד"א) עולה כי בין ה-27 בדצמבר וה-14 בינואר, נהרגו בשטח ישראל ארבעה ישראלים ו-78 נפצעו. תשעה חיילים ישראלים נהרגו בעזה.

טבלה 2: נסיבות הפגיעה בפלסטינים במהלך שנת 2008

תקריות הקשורות לאלימות מתנחלים היו הקטגוריה השלישית בגודלה בכל הקשור לתקריות בהם נפגעו פלסטינים. 168 פלסטינים נפגעו בתקריות כאלה במהלך שנת 2008. בנוסף לכך, שלושה מתנחלים נהרגו ו-45 נפצעו, בהם חמישה אנשי כוחות הביטחון הישראליים. נרשמה עליה חדה בשיעור הפלסטינים שנפגעו בתקריות הקשורות לאלימות מתנחלים בחודש דצמבר בשל שילובם של שני גורמים: התפרצות מתנחלים ישראלים לאחר פינוי בית אל-רגיאבי (בית המריבה) בחברון ע"י כוחות ישראליים, והפגנות פלסטיניות במחאה על ההתקפה הצבאית הישראלית ברצועת עזה.

טבלה 3: נפגעים כתוצאה מהסכסוך הישראלי-פלסטיני בגדה המערבית במהלך שנת 2008

3. השלב השלישי: (5 במרץ 18 - ביוני): שלב זה מאופיין בירידה צנועה אך עיקבית במגמת האלימות. במהלך שלב זה נהרגו 159 פלסטינים, בהם 29 ילדים, ו-9 ישראלים.

4. השלב הרביעי (19 ביוני-4 בנובמבר): שלב זה התחיל בהסכם רגיעה לא רשמי שהושג בתיווך המצרים בין ישראל לרשויות עזה, רגיעה שהתחילה ב-19 ביוני. למעט הרוג פלסטיני אחד, שנהרג בחודש יולי, לא נרשמו מקרי מוות כתוצאה מהסכסוך בין ישראל לעזה עד ה-5 בנובמבר.

5. השלב החמישי (5 בנובמבר-26 בדצמבר): למרות שהרגיעה שהושגה בתיווך מיצרי לא פגה עד ה-19 בדצמבר, האלימות התחדשה ב-5 בנובמבר בעקבות חדירה ישראלית לתוך רצועת עזה, לפי דיווח צה"ל במטרה להרוס מנהרות תופת. החדירה הסתיימה במוותם של 6 חמושים פלסטינים ובפציעתם של ארבעה חיילים ישראלים. חמושים פלסטינים הגיבו בירי מוגבר של טילים לעבר שטח ישראל וישראל סגרה את המעברים לתוך עזה. האלימות הישראלית-פלסטינית התחדשה וגרמה לפציעתו של אזרח ישראלי.

6. השלב השישי (התחיל ב-27 בדצמבר): האלימות הישראלית-פלסטינית נכנסה לשלב השישי ב-27 בדצמבר עם פתיחתו של מבצע "עופרת יצוקה". בחמשת ימיו הראשונים של המבצע נהרגו יותר פלסטינים מבשאר השלבים גם יחד, למרות שמדובר בפרק הזמן הקצר ביותר ביחס לשאר השלבים.

הגדה המערבית

במהלך שנת 2008 נהרגו בגדה המערבית כ-51 פלסטינים וכ-1,350 נפצעו. רוב הניפגעים ניפגעו בתקריות הקשורות להפגנות נגד הגדר וכתוצאה ממבצעי צה"ל. קיימת חפיפה חלקית בין שתי קטגוריות אלו משום שרוב הנפגעים שנפגעו בתקריות הקשורות להפגנות נגד הגדר, ניפגעו ע"י סיורי צה"ל או מבצעי צה"ל. בכפר בלעין, שבמערב נפת רמאללה, מתקיימות הפגנות קבועות נגד הגדר, הפגנות אלה התחילו בשנת 2006 ונמשכו במחאה על כך שהגדר מבודדת הכפר מקרקעותיו החקלאיות ובגלל סירובו של צה"ל לציית לפסיקת ביהמ"ש (הישראלי) ולהזיז את תוואי הגדר. בחודש מאי 2008 התחילו הפגנות יומיות נגד הגדר, ועד סוף הקיץ הפכו הפגנות אלה להפגנות שבועיות. בסמוך לכך התחילו הפגנות נוספות בתדירות דומה בכפר מע'סרה (נפת בית לחם) ובכפר גיאיוס (נפת קלקיליה).

רצועת עזה

המצור על רצועת עזה נמשך

במוצרי מזון ואספקה רפואית. כמות זו מהווה ממוצע יומי של 62 משאיות, מדובר בגידול של יותר מפי שתיים בהשוואה לממוצע היומי של משאיות שכניסתן התאפשרה מאז תחילת דצמבר וכמעט פי שלושה בהשוואה לממוצע היומי במהלך בחודש נובמבר.

ואולם, סגירת שרול המסוע במעבר קרני, המנגנון היחיד שמאפשר יבוא חיטה, הביא להתדלדלות המאגרים, ואילץ את סגירתן של כל שש טחנות הקמח ברצועת עזה. כתוצאה מכך, היה צורך להשתמש בשליש מהמשאיות שנכנסו לעזה דרך כרם שלום במהלך ארבעת ימיו האחרונים של החודש כדי לעביר קמח חיטה, ושאר המשאיות העבירו מוצרי מזון בסיסיים, אספקה רפואית וכמות קטנה של מזון בעלי חיים.

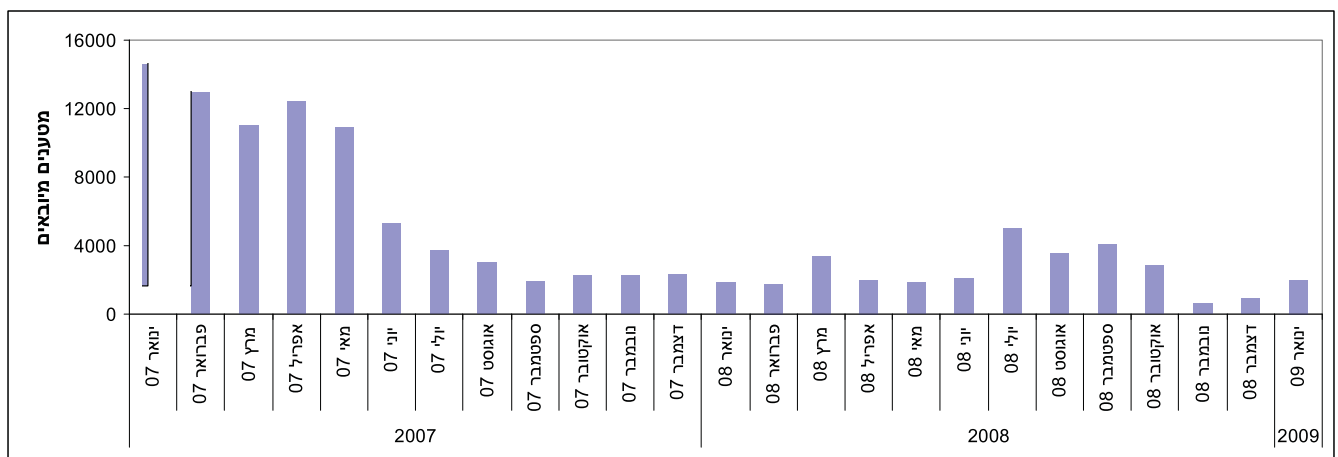
בנוסף לכך, התדלדל מלאי המוצרים שכניסתם לא הורשתה דרך מעבר כרם שלום, אך קודם לכך התאפשרה העברתן דרך מנהרות בגבול מצרים-עזה. לאחר שישראל הפגיזה את המנהרות, החל מהיום השני של המבצע, חדלו רובן לתפקד, אם משום שהושמדו או אם בשל הסיכון הבטיחותי הכרוך בהמשך תפעולן תחת הפצצות. הגל הראשון של התקיפות האוויריות על המנהרות גרם למותם של שני פלסטינים ולפציעתם של 22.

החמרת משטר הסגרים, שהוטל על המעברים המובילים לתוך רצועת עזה בעקבות התחדשות פעולות האלימות ב-5 בנובמבר 2008, העמיקה במהלך חודש דצמבר. בתקופה שהובילה לקראת המבצע הצבאי הישראלי "עופרת יצוקה" (1-26 בדצמבר) היבוא לתוך רצועת עזה נותר מוגבל למוצרי מזון בסיסיים, כמות דלק מוגבלת, מזון לחיות ואספקה רפואית והיגיינית. במהלך תקופה זו תפקוד המעברים (כרם שלום, שרול המסוע בקרני, וצינור הדלק במסוף נחל עוז) היו פתוחים חלקית במשך שמונה ימים בלבד, במהלך ימים אלה הותרה כניסתן של 716 משאיות לתוך הרצועה. כמות זו מהווה ממוצע יומי של כ-30 משאיות, מדובר בעליה קלה בהשוואה לחודש נובמבר 2008 (23) ואולם רק 25 אחוזים מכמות המטענים שניכנסו לרצועה בתקופה המקבילה, באוקטובר 2008 (123) ו-6 אחוזים מהנתון שנרשם בחודש מאי 2007 (475 משאיות), חודש לפני השתלטות חמאס על עזה. הרשויות הישראליות הצדיקו את סגירת המעברים, בין היתר, בהתגברות הסיכונים הביטחוניים הנובעים מהתקפות אפשריות של חמושים פלסטינים על המעברים. רוב המשאיות שהורשו להכניס נשאו מוצרי מזון בסיסיים (60 אחוזים). יש לציין כי ב-26 בדצמבר, יום אחד בלבד לפני שישראל פתחה בהתקפה האווירית על עזה, נרשם השיא החודשי של כניסת משאיות לתוך עזה. זמינותם של טובין ברצועת עזה נקבעת במידה רבה ע"י מספר המשאיות שהרשויות הישראליות מתירות את כניסתן מדי יום. שחיקתה הנמשכת של התשתית הבסיסית, המתקנים הציבוריים ושירותים אחרים כתוצאה ממחסור בציוד, חלקי חילוף וחומרי בנייה נמשכה במהלך החודש.

מוצרי מזון בסיסיים רבים לא היו זמינים עוד בשוק המקומי. מספר מוצרי מזון, ובמיוחד מוצרי בשר, מוצרי חלב, ירקות ופירות, היו זמינים בקושי.

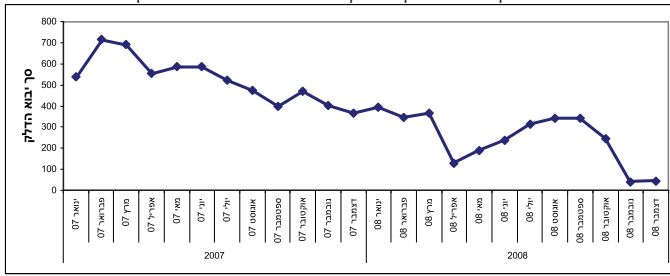
למרות המבצע הצבאי הישראלי, בין ה-28 בדצמבר (יומו השני של המבצע) ועד סוף החודש, מעבר כרם שלום נותר פתוח, והתאפשרה כניסתם של 249 משאיות עמוסות בעיקר

טבלה 4: סך היבוא החודשי דרך המעברים המסחריים ברצועת עזה - לפי שנים

טבלה 5: יבוא דלק חודשי דרך מסוף נחל עוז (לא כולל דלק תעשייתי)

משבר האנרגיה ברצועת עזה מעמיק

במהלך חודש דצמבר התאפשרה כניסתן של כמויות דלק זניחות לתוך רצועת עזה, דבר זה החריף עוד יותר את משבר האנרגיה החמור. מעבר נחל עוז היה פתוח במשך שבועה ימים במהלך החודש כולו (והיה סגור כליל בימי המבצע); במהלך ימים אלה נכנסו לרצועה 2 אחוזים מהדלק, 5 אחוזים מהדיזל, 12 אחוזים מגז הבישול ו-20 אחוזים מהדלק התעשייתי בהשוואה לכמות היומית הדרושה.

המצור ומעשי האיבה שיבשו מבצעים הומניטריים

הידוק הסגר על רצועת עזה בתחילת נובמבר 2008 שיבש באופן חמור את יכולתן של הסוכנויות ההומניטריות לנהל מבצעי סיוע. התפתחות זו הוסיפה מימד חדש למשבר הכבוד האנושי המשפיע על רצועת עזה מאז הטלת המצור ביוני 2007, משבר שמאופיין בשחיקה מתמשכת של מקורות הפרנסה של התושבים והתדרדרות משמעותית במצב התשתיות והשירותים הציבוריים³.

ב-18 בדצמבר נאלצה סוכנות אונר"א להשעות עד סוף החודש את תוכנית חלוקת המזון שהיא מפעילה, לאחר שמלאי החיטה במחסניה אזל לחלוטין. סוכנות אונר"א מחלקת בממוצע מזון לכ-20 אלף פליטים מדי יום, ובסה"כ 750 אלף פליטים פלסטינים ברצועת עזה תלויים בסיוע המזון של אונר"א. סכב חלוקת המזון של ארגון WFP ל-265 אלף מוטבים נוספים, שאינם פליטים, שהיה אמור להיפתח בנובמבר נדחה עד לשבוע השלישי של חודש דצמבר 2008 בשל מחסור במספר מוצרי מזון בסיסיים.

תוכניות אחרות של אונר"א שובשו גם הן בשל האיסור הגורף שהוטל על הכנסת שטרות מזומנים לתוך הרצועה. כתוצאה מכך הסכונות נאלצה להשעות את תוכנית חלוקת המזומנים ל-94 אלף מוטבים שנמנים על התושבים העניים ביותר בעזה; וכמו כן הושעתה תוכנית "מזומנים תמורת עבודה". בנוסף לכך סוכנות אונר"א לא הצליחה לשלם לספקים עבור סחורה ושירותים לבתי ספר ומשכורות ולצוות העובדים המקומי (יותר מ-9,500 עובדים).

יכולתן של הסוכנויות ההומניטריות להוציא לפועל את תוכניות הסיוע הושפעה לרעה עקב פתיחת המבצע הצבאי הישראלי ב-27 בדצמבר. עקב פתיחתו של מעבר כרם שלום, החל מימומו השני של המבצע, ארגון WFP וסוכנות אונר"א הצליחו להתחיל בחידוש המלאים שברשותם. ואולם, לא ניתן היה לחדש את חלוקת המזון עד לסוף דצמבר בשל תכיפות הקיפות האוויר הישראליות, שגרמו למצב של חוסר ביטחון.

תחנת החשמל העזתית, הזקוקה לדלק תעשייתי, נאלצה להפסיק את פעולתה חמש פעמים שונות במהלך חודש דצמבר, וזאת בשל כמות המוגבלת של דלק תעשייתי שסופקה בצורה לא עיקבית (2,752,150 ליטר). תחנת החשמל העזתית תפקדה במשך 15 ימים בלבד במהלך חודש דצמבר, על פי רוב במחצית התפוקה (2-1 טורבינות מתוך 4). הפעלת הטורבינות תלויה בזמינות הדלק. בימים בהם תחנת החשמל היתה סגורה, חברת החשמל העזתית GEDCO יישמה תוכנית חלוקת נטל באמצעות הפסקות חשמל יזומות 'מתגלגלות' שנמשכו עד 16 שעות ביום בעיר עזה ובאזורים הצפוניים של הרצועה. במהלך הפסקות החשמל היוזמות דווח כי כ-650 אלף תושבים נותרו ללא חשמל בכל נקודת זמן. בעיקבות תחילת המבצע הצבאי הישראלי החמיר המצב בשל הנזק שגרמו תקיפות-האוויר לכ-20 שבאי חשמל. עדיין לא ניתן להשיג חלקי חילוף לתיקון השנאים ברצועת עזה.

אספת המים ברחבי רצועת עזה הושפעה קשות מאספקת החשמל המקוטעת, מחסור בחלקי חילוף ומחסור בדלק הנחוץ לתפקוד הגנרטורים שנועדו לגיבוי. בנוסף, ב-27 בדצמבר פגעו ההתקפות האוויריות וגרמו לנזק חמור לשתי בארות מים ברצועת עזה ובמזרח ג'באליה, וכתוצאה מכך 30 אלף תושבים נותרו ללא אספקת מים.

בשל המחסור החמור בגז בישול, נסגרו ב-23 בדצמבר כל 21 תחנות חלוקת גז לבישול ברחבי רצועת עזה. בשל המחסור, יושמה תוכנית לקצוב גז בישול שנתנה עדיפות למאפיות. ואולם, תורים ארוכים נרשמו בפתחי המאפיות ברחבי עזה. במהלך התקופה כולה, דלק נכנס לרצועה פעם אחת בלבד ודיזל נכנס פעמיים, ב-9 וב-10 בדצמבר.

עדכון אחרון

מאז תחילת המבצע הצבאי ועד ל-13 בינואר, שני עובדי או"ם וארבעה קבלני משנה של האו"ם נהרגו בעת מילוי תפקידים; שישה עובדי או"ם נוספים ושישה קבלני משנה נפצעו. דווח על ארבעה מקרים בהם נפתחה אש לעבר שיירות סיוע. לפחות 49 מתקני או"ם ניזוקו, 28 מהם במהלך שלושת ימי המבצע הראשונים. דווח כי אחת המרפאות השייכת לארגון סיוע נהרסה כליל ומספר מבנים השייכים לארגוני סיוע אחר ניזוקו.

הגדה המערבית

תגובה רחבת היקף ברחבי הגדה המערבית להפצצות על עזה

עם תחילת המצב הצבאי הישראלי ברצועת עזה, הגיבו הפלסטינים בגדה המערבית ובכלל זה ירושלים המזרחית, בשביתת-מסחר כללית וערכו מדי יום מספר רב של הפגנות בערים המרכזיות ובחלק מהכפרים. ההפגנות השבועיות הקבועות נגד הגדר, שבד"כ מתקיימות בכפרים נעלין ובלעין (נפת רמאללה) ואל-מעיסרה (נפת בית לחם) הוקדשו למחאה על האירועים בעזה.

רוב ההפגנות בגדה המערבית התפתחו לכדי עימותים אלימים. החיילים הישראליים ירו תחמושת חיה, כדורי מתכת מצופי גומי וגז מדמיע ותקפו פיזית את המפגינים, שהשליכו אבנים לעבר החיילים. כתוצאה מהעימותים הללו נהרגו 3 פלסטינים, בהם נער בן 17 מהכפר סילוואד שבנפת רמאללה, ויותר מ-100 נפצעו, מרביתם מירי תחמושת חיה. דווח על פציעתם של ארבעה חיילים ישראלים מהשלכת אבנים באחת ההפגנות במזרח ירושלים. בהפגנה שהתקיימה באזור 1H בחברון, אזור שבשליטת הרש"פ, ירו כוחות הביטחון של הרש"פ תחמושת חיה לעבר המפגינים, ותקפו אותם פיזית. בעימותים אלה נפצעו חמישה מפגינים ושישה חברי כוחות הביטחון הפלסטיניים.

תגובות נוספות לאירועים בעזה כללו התקפות נגד מתנחלים ישראלים. תקיפות אלה כללו את דקירתם של חמישה מתנחלים, ארבעה בהתנחלות מודיעין עילית (רמאללה) ואחד באזור ההתנחלות קדומים (נפת קלקיליה). כמו כן, נרשמו מספר תקריות של השלכת אבנים לעבר מכוניות בעלות לוחיות רישוי ישראליות. בתקריות אלה נפצעו 14 ישראלים, בהם שני ילדים. בתקרית נפרדת שרכו מתנחלים מתפוח צמיגי מכוניות וחסמו את הכביש המוביל לכפר יאסוף (נפת סלפית).

גל אלימות מתנחלים בעקבות פינוי מאחד מתנחלים בחברון

גל חדש של אלימות מתנחלים נגד פלסטינים התפרץ ב-4 בדצמבר 2008 בעקבות הפינוי הצפוי של בית אל-רגיאבי ('בית המריבה') המצוי באזור 2H בחברון, הנמצא בשליטה ישראלית. עם שוך הדי הפינוי, השליכו קבוצות של מתנחלים אבנים לעבר בתי פלסטינים והציתו מכוניות, שדות חקלאיים, מבנים ואת תכולתו של מסגד בעיר חברון. למרות מאמציו של צה"ל, ניכר קושי רב בניסיון לבלום ולהכיל את התקפותיהם של מתנחלים כלפי פלסטינים וכוחות הבטחון הישראליים גם יחד.

למרות שבמהלך חודש דצמבר מתקני האו"ם ואנשיו לא טווחו בצורה ישירה, רבים ממוסבי האו"ם נהרגו ונפצעו, ונגרם נזק למבנים ולציוד. אחת התקריות החמורות ביותר התרחשה ב-27 בדצמבר כאשר טיל של חיל האוויר הישראלי פגע והרג 40 שוטרים פלסטינים שעמדו מול מתקן האימונים של אונר"א בעיר עזה. 8 תלמידים במוסדות אונר"א שהמתינו לאוטובוסים של האו"ם נהרגו ו-19 נפצעו. מתקנים אחרים של האו"ם שניזוקו כוללים 13 בתי"ס של אונר"א, משרדי FAO, OCHA, UNSCO.

הסכנה הנשקפת לכיטחונם האישי של עובדי הסיוע ההומניטרי באיזורי העימות הצבאי ברצועת עזה הוחמרה בשל הפגיעה הקשה בשירותי שיטור, פגיעה שגרמה לחשיפת עובדי הסיוע לאיומים של גורמים אלימים. בימי העימות הראשונים התרחשו מספר תקריות מינוריות מסוג זה, בהן הותקפו עובדי סיוע מטעם אונר"א ו-WFP.

שירותי בריאות הציבור ברצועת עזה במצב קריטי

במהלך חודש דצמבר הוסיפו בתי החולים ברצועת עזה לסבול מהפסקות חשמל חוזרות ונשנות, מלאי דלק מתדלדלים עבור גנרטורים לשעת חירום, מחסור בחלקי חילוף לצורך תחזוקתם השוטפת של המכשירים הרפואיים ומחסור במוצרים מתכלים ובאספקה רפואית. הפסקות חשמל וזיהום מים גרמו לנזק ולקלקולים לציוד הרפואי. בדומה למגזרים אחרים, המחסור בחומרי בנייה מנע את יישומים של מיזמים שמטרתם להרחיב ולתקן את התשתיות הפיזיות של מתקני הבריאות. האיסור הכמעט מוחלט על נסיעות לחו"ל מנע מהצוות הרפואי כל אפשרות להתעדכן ולשדרג את יכולותיו. לפי נתוני אירגון הבריאות העולמי, עם תחילת המצב הצבאי אזלו מהמלאי 105 תרופות חיוניות (20 אחוזים), מתוך 473. לקראת סוף החודש, ובעקבות זרם של אספקה רפואית מבחוץ, רמת האספקה הרפואית החלה להתאזן. ואולם, האספקה הרפואית שנכנסה לעזה גרמה לבעיה לוגיסטית קשה בכל הקשור לניהול המלאים וחלוקת האספקה. ההתדרדרות הנמשכת במערכת הבריאות ב-18 החודשים האחרונים, בהם הוטל מצור על עזה בעקבות השתלטות חמאס על הרצועה, הותירה את בתי החולים לא מוכנים להתמודדות עם זרם פצועים מאסיבי, ומורכבותם של רבות מהפציעות שנגרמו כתוצאה מהתקפות חיל האוויר הישראלי. עומס רב במיוחד נרשם ביחידות לטיפול נמרץ (ICU). צוותי אמבולנסים וחובשים התקשו להגיע לפצועים בשל ההפגזות המתמשכות ללא הפוגה.

פתיחת כבישים אלה מהווה נדבך במגמת שיפור הגישה שנרשמה בדרום הגדה המערבית מאז חודש מאי האחרון. הרכיב העיקרי של מגמה זו הינו פתיחת שני צמתים מרכזיים (אל-פאחס ואל-ג'ורה) מצפון ומדרום לעיר חברון, מהלך שמשפר את זרימת התחבורה הפלסטינית לתוך העיר ומחוצה לה, ומשפר במיוחד את התעבורה המסחרית. המחסומים שהוסרו מכבישי הגישה לעיירה אל-סמו'ע הוחלפו בשערים, כל אחד משני השערים האלה היה סגור לפחות פעם אחת בימים האחרונים.

בצפון הגדה המערבית כל ששת המחסומים השולטים בגישה לעיר שכם נותרו במקומם, למרות שתנועת הולכי הרגל וכלי הרכב בחמישה מהם השתפרה. ראשית, שעות הפעילות של מחסומים אלה הוארכו מאז השבוע הראשון של דצמבר. שנית ביציאה משכם בוטלה הדרישה מנהגים, שאינם תושבי שכם, להציג אישור מיוחד למעבר כלי רכב בעלי לוחיות רישוי פלסטיניות. לא דווחו תורים ארוכים מהרגיל במחסומים אלה ברוב הימים במהלך חודש דצמבר. לבסוף, נרשם שיפור משמעותי בתעבורה המסחרית אל העיר שכם וממנה, כאשר משאיות רשאיות כעת לנוע לתוך העיר ומחוצה לה, דרך מחסום עוורתא, ללא צורך להציג אישור מיוחד וללא צורך לנקוט בשיטת "גב אל גב". העבודות להרחבת שניים מהמחסומים באיזור שכם (חווארה ועוורתא) נמשכות. אמצעים אלה ננקטו בעקבות פתיחת מחסום "שבי שומרון" באוגוסט 2008 למעבר תחבורה פלסטינית, מהלך המאפשר את תנועתם של כ-300 אלף פלסטינים מצפון הגדה לאזורי המרכז והדרום ובכיוון ההפוך.

לעומת זאת, תורים ארוכים נרשמו במחסומים בנפות קלקיליה וטולכרם (במיוחד במחסומי המת"ק, עינב וקלקיליה). הרשויות הישראליות פתחו קטע כביש, בנפת רמאללה, באורך שישה ק"מ, שמוגדר ככביש "מרקם חיים", ונסלל בעלות של 48 מיליון ש"ח. הכביש החדש מחבר את הכפר בית ע'ור אל פוקה עם העיר רמאללה. הכביש, שנסלל על קרקע פלסטינית חקלאית, הפך חיוני בשל האיסור שהטילה ישראל על תנועת פלסטינים על ציר התנועה המרכזי שמוכיל ממזרח למערב בנפת רמאללה, כביש 443, המשמש כעת בעיקר לתנועת ישראלים בין ישובי החוף וירושלים.

האיסור על פלסטינים לנוע בכביש 443 נאכף בעזרת 20 מחסומים ומכשולים לאורך כביש זה. כביש "מרקם חיים" החדש מאפשר לכ-40 אלף פלסטינים, המתגוררים בקבוצת כפרים הממוקמים בין הגדר לכביש 443, גישה לעיר רמאללה. מוקדם יותר השנה נפתחו שני כבישי "מרקם חיים" נוספים המחברים את האזור הזה לעיר רמאללה ולמובלעת-גדר אחרת (ביר נבאללה) באמצעות מנהרות ומעברים תחתיים. התפתחויות אלה מצביעות על מגמה חדשה המתאפיינת בשיפורים מקומיים בתעבורה הפלסטינית ובאפשרות המעבר בין האזורים הפלסטינים השונים מצד אחד, אך באותה העת מעמיקה הפרדתם הפיזית של איזורים אלה בעוד שהשליטה הישראלית על תנועת הפלסטינים מעמיקה אף היא.

האלימות התפשטה במהרה גם לאזורים אחרים בגדה המערבית. במהלך חמשת הימים שהובילו לפינוי, תיעד ארגון OCHA 68 תקריות שונות של ונדליזם, התפרעות, השלכת אבנים והצתות שביצעו מתנחלים וגרמו לפציעתם של 20 פלסטינים. לפי דיווחים בכלי התקשורת בישראלי גרמו העימותים בין הכוחות הישראליים ומתנחלים, בעיקר במהלך יום הפינוי, לפציתם של שישה חיילים ושוטרים ו-14 מתנחלים.

פינוי ההתנחלות התקיים בסופו של מאבק משפטי ארוך ומתמשך, במהלכו פסק בג"צ שעל המתנחלים הישראליים לעזוב את בית אל-רגיאבי והכריז שמדינת ישראל תוגדר כבעלת המשמורת הזמנית על הנכס עד שערכאה משפטית ניפרדת תכריע בסוגיית הקניין.

בחודש דצמבר פירסם OCHA דו"ח חדש שניתח את מגמותיה ומאפייניה של מגמת אלימות המתנחלים⁴. לפי הדו"ח, בעשרת הימים הראשונים של שנת 2008 תיעד OCHA 290 תקריות של אלימות מתנחלים כלפי פלסטינים, בתקריות אלה נפגעו 131 פלסטינים ורכושם. נתון זה גבוה יותר מסך כל התקריות שבהן היו מעורבים מתנחלים וסך הנפגעים הפלסטינים שתועדו בכל אחת משתי השנים הקודמות. כמחצית מכל הנפגעים הפלסטינים כתוצא מאלימות שבה היו מעורבים מתנחלים בכל שנה מאז 2006 הם ילדים, נשים וקשישים בני 70 ומעלה. בעוד שתקריות מעין אלה תועדו ע"י OCHA בכל אחת מנפות הגדה, הרי שהתדירות הגבוהה ביותר נרשמה בנפות חברון ושכם.

הדו"ח מסכם וקובע כי הרשויות הישראליות הרלבנטיות נכשלו באכיפה הולמת של שלטון החוק על המתנחלים הישראליים המבצעים מעשי אלימות נגד פלסטינים ורוכש פלסטיני; כישלון זה נרשם למרות שאחריותן המשפטית של הרשויות הישראליות לשלום הציבור בשטח הכבוש מוגדרת כבירור ולמרות המאמצים שהשקיעו צה"ל ומשטרת ישראל בזמן האחרון.

הקלה על הגבלות הגישה בגדה המערבית

במהלך חודש דצמבר נקטו הרשויות הישראליות במספר צעדים שהקלו על הגבלות הגישה הפנימית שהוטלו על פלסטינים בחלק מאזורי הגדה המערבית.

בנפת חברון הוסר אחד המחסומים שמנע תנועת כלי רכב מהעיירה אל-סמו'ע אל כביש 60, שהינו עורק התנועה המרכזי המחבר בין צפון ודרום האזור. המחסום הוחלף בשער, שמאז הצבתו נותר פתוח. שני מחסומים ותיקים, שחסמו את דרכי הגישה החלופיות בין עיר זו לכביש 60 הוסרו גם הם. אמצעים אלה שיפרו את אפשרות הגישה של כ-20 אלף פלסטינים לעיר חברון, שהינה מרכז השירותים והלב הכלכלי והמסחרי של האזור, וצמצמו עד כדי מחצית (מ-40 ל-20 דקות) את זמן ההגעה מהכפרים לעיר המחוז.

Country Team) העביר למדינות התורמות את רשימת המיזמים העיקריים, המהווה תערובת של מיזמים קיימים וחדשים והמוגדרים כדחופים ביותר. עד כה התקבלו תרומות במזומן בגובה של כ-64 מיליון דולר לצורך מימון מיזמי חירום בעזה, כמו כן התקבלו התחייבויות לתרומת 26 מיליון דולר נוספים. ניתן לראות את תוכנית התגובה הראשונית וצרכי המימון המיידיים בכתובת:

http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_gaza_crisis_cap_funding_2009_english.pdf

לפרטים ולמידע נוסף פנו אל:
יחזקאל ליין,

טל: 02 5829962
דוא"ל lein@un.org

הערות סיכום

1. האתר המקוון של משרד החוץ הישראלי. www.mofa.gov.il
2. נתוני הניפגעים המדווחים על ידי OCHA אינם כוללים את ניפגעי החרדה הפלסטינים והישראלים.
3. לפרטים נוספים על מרכיבי המשבר הנ"ל ראו דו"ח OCHA, "השפעת הסגר על רצועת עזה", 15 דצמבר 2008, גרסה מקוונת ניתן להוריד בכתובת:
http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_gaza_situation_report_2008_15_12_hebrew.pdf
4. "חסרי מגן: אלימות מתנחלים נגד אזרחים פלסטינים ורכושם", דצמבר 2008, ניתן להוריד בכתובת:
http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_settler_violence_special_focus_2008_12_18_hebrew.pdf
5. מעקב הומניטרי, מרץ 2008, עמ' 2; ניתן להוריד בכתובת:
http://www.ochaopt.org/documents/HM_Mar_2008_Hebrew.pdf

הנוסח המחייב הוא הנוסח המקורי בשפה האנגלית - לקריאת הדו"ח באנגלית פנו לאתר OCHA:

http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_humanitarian_monitor_2008_12_1_15_english.pdf

הארגונים הבאים, בהם סוכנויות או"ם, ארגונים בינלאומיים, וארגונים המעורבים בארגון קבוצות עבודה סיפקו מידע לדו"ח:
United Nations Children's Fund (UNICEF), United Nations Development Program (UNDP), United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (UNESCO), United Nations Food and Agricultural Organization (FAO), United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), United Nations Office for the High Commissioner of Human Rights (OHCHR), United Nations Population Fund (UNFPA), United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA), United Nations Special Coordinator for the Middle East Peace Process (UNSCO), World Food Program (WFP), World Health Organization (WHO), Al Haq, Badil, Save the Children (UK), Defence of Children International - Palestine Section (DCI-PS), Oxfam GB, Palestine Hydrology Group (PHG) and members of the Temporary International Mechanism. (TIM).

חלק מכבישי "מרקם החיים" הם למעשה מערכת כבישים משנית, המורכבת מדרכים חקלאיות שניסללו וחוברו באמצעות מנהרות ומעברים תחתיים והמתעלת את התנועה הפלסטינית הלאה ממערכת הכבישים הראשית שבשימוש הישראליים. הדרת הפלסטינים ממערכת הכבישים הראשית נתמכת גם על ידי מאות מכשולים פיזיים המגבילים וחוסמים את גישת הפלסטינים לכבישים הראשיים. החלפת המכשולים הפיזיים הקבועים בשערים (הניתנים לפתיחה וסגירה) והרחבת שעות המעבר במחסומים מאוישים שיפירה את זרימת התנועה הפלסטינית, מבלי להשפיע על מידת השליטה של צה"ל עליה. יש לציין עוד כי מדובר בשינויים הפיכים מטבעם.

הגדה המערבית: חשש מהשפעות שליליות של מזג האוויר

מזג האוויר הקר הצפוי בחודש ינואר בגדה המערבית, והתחזית הצופה התרחשות של קרה מהווים מקור לחשש הולך וגובר בקרב סוכנויות הסיוע בשל הפוטנציאל של השפעה שלילית על האוכלוסיות הפגיעות. הקהילות שיושפעו בצורה הניכרת ביותר הן קהילות קטנות של בדואים ורועי צאן, החיות במורדות המזרחיים של ההרים בנפות חברון ובית לחם ובבקעת הירדן.

לפי מספר אומדנים, כ-4,000 משפחות מתגוררות באזורים אלה באוהלים ובכפונים, ללא חימום כלל. ארגון OCHA התחיל לארגן ולתאם התערבות שמטרתה לספק למשפחות אלה אמצעי חימום. המבצע ממומן באמצעות "קרן תגובת החירום ההומניטרית" (Humanitarian Emergency Response Fund) המנוהלת ע"י OCHA.

קהילות אלה כבר הושפעו קשות מהקרה ששררה בינואר 2008, שהיתה הקרה הקשה ביותר בעשור האחרון. הקרה של ינואר 2008, בשילוב רוחות חזקות במיוחד, הסבה נזק ל-100-70 אחוזים מיבולי השדה בגדה המערבית, ול-60-90 אחוזים מיבולי החממה. מצב החקלאים ברחבי הגדה המערבית הוחרף בשל רמת המשקעים הנמוכה שנרשמה בחורף 2007-2008 ושמשמעותה היתה בצורת. אלפי חקלאים איבדו את מקור הכנסתם העיקרי בשאר השנה. רועי צאן באזורים שהוזכרו לעיל, הנתונים גם כך במעגל של עוני וחובות, נאלצו להתמודד עם שדות מרעה דלילים וכמות מאוד מוגבלת של מזון ומים לבע"ח⁵. רמת המשקעים שנרשמה השנה בחודש דצמבר היתה נמוכה מהממוצע הרב שנתי, וממוצע המשקעים של החורף כולו צפוי להיות נמוך.

מימון

מענה חירום למשבר ההומניטרי שנגרם בשל מבצע "עופרת יצוקה"

עם תחילת מבצע 'עופרת יצוקה' ברצועת עזה, עודכן מסמך המגבית המאוחדת לשנת 2009 לשטח הפלסטיני הכבוש (CAP 2009) כדי לשקף את הצרכים המידיים והמענה הראשוני הדרוש בכל מגזר. צוות של האירגונים ההומניטריים הפועלים בשטח הפלסטיני הכבוש (The Humanitarian